

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย การจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ตาม โครงการเชียงใหม่เมืองน่าอยู่ ได้ตั้งคำถามสำหรับการวิจัยว่า “บริบทและแนวคิดของเมืองน่าอยู่รวมไปถึงนโยบายของท้องถิ่น สอดคล้องกับสิ่งที่เป็นอยู่จริง และเป็นความต้องการของชุมชนหรือไม่” อีกทั้งยังได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ คือเพื่อศึกษาลักษณะเมืองน่าอยู่ตามความคิดเห็นของชุมชน เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน และปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน การตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ประการ อาศัยผลการวิเคราะห์ซึ่งสามารถสรุป อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะต่างๆ ไว้ดังนี้

5.1 สรุป

หลังจากที่ได้เข้าไปทำการศึกษาวิจัยใน “ชุมชนวัดเกต” โดยการรวบรวมความคิดเห็นจากสมาชิกในชุมชนไปพร้อม ๆ กับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีเจาะจง จำนวน 250 ราย พบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดเกตมานานกว่า 20 ปี ส่วนหนึ่งได้รับมรดกตกทอดมาจากบิดาและมารดา และไม่ได้คิดจะย้ายไปอยู่ในภูมิลำเนา ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุระหว่าง 51-60 ปี การศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี ประกอบรับจ้างหรือลูกจ้างบริษัทห้างร้าน รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยไม่เกิน 10,000 บาทต่อเดือน

จากข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถามแสดงว่า ส่วนใหญ่หรือเกินกว่าครึ่งหนึ่งเป็นผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดเกต มาตั้งแต่ต้น และการอยู่อาศัยในชุมชนวัดเกตของผู้ตอบแบบสอบถามจึงเป็นการอยู่อาศัยในพื้นที่ที่ซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาจากบิดาและมารดาเป็นหลัก นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนหนึ่งอาศัยในชุมชนวัดเกตมานานกว่า 15 ปี ตามหลักฐานของนักวิชาการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในตัวเมืองเชียงใหม่อย่างมีนัยสำคัญคือความเปลี่ยนแปลงได้เริ่มเกิดขึ้นในปี 2533 เป็นต้นมา รวมถึงการเปลี่ยนแปลงสำคัญของชุมชนวัดเกตในปี 2542 กรณีอาคารเก่าแก่ภายในวัดเกตซึ่งอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรม คณะศรัทธากลุ่มหนึ่งจึงคิดว่าจะทบทวนอาคารทั้งและใช้พื้นที่บริเวณดังกล่าวสร้างศาลาเอนกประสงค์สองชั้นแทน แต่สุดท้ายความคิดนั้นก็ถูกล้มเลิกไป และจากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในชุมชนไปอีก

มิติหนึ่ง คือ สมาชิกของชุมชนมีความตื่นตัวและตระหนักในคุณค่าเอกลักษณ์ของสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ชุมชนให้ความสนใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พัฒนาวัดเกิดร่วมกันอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน มีการจัดทำแผนที่ย่านวัดเกิด การจัดทำพิพิธภัณฑ์ชุมชน มีการฟื้นฟูคลอง “ปูลา” และขนมไทยโบราณหลายชนิด มีการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับภาพประวัติศาสตร์ วัดอุโบราณที่แสดงในพิพิธภัณฑ์ ภายใต้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างจริงจังการเปลี่ยนแปลงในครั้งนั้นถือว่าเป็นการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมให้แก่ชุมชนวัดเกิด รวมทั้งสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้อีกทางหนึ่ง ภายใต้การประสานงานระหว่างชุมชนกับภาคอื่น ๆ เช่น เทศบาลนครเชียงใหม่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อย่างไรก็ตามเป้าหมายสำคัญของการประสานงานภายในชุมชนก็เพื่อผลักดันให้ชุมชนวัดเกิดได้พัฒนาไปสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่ด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่หรือร้อยละ 64.0 เคยอยู่อาศัยในชุมชนวัดเกิดมานานกว่า 15 ปี ย่อมเห็นการเปลี่ยนแปลงในชุมชนแห่งนี้หรือในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ได้ค่อนข้างชัดเจน

5.1.1 ลักษณะเมืองน่าอยู่ตามความคิดเห็นของชุมชน

เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของเมืองน่าอยู่แล้วชุมชนวัดเกิดยังมีปัญหาทางสังคมอยู่หลายประการ ได้แก่ ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาเสียงดังรบกวน และปัญหาอาชญากรรม ส่วนปัญหาด้านเศรษฐกิจของชุมชนวัดเกิดที่พบก็คือประชาชนไม่มีงานทำ สภาพของชุมชนที่เป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ ขาดการพัฒนาหรือดูแลชุมชนอย่างเป็นระบบ และมีปัญหาขาดการจัดกลุ่มต่างๆ เพื่อช่วยกันดูแลพื้นที่

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต้องการให้ชุมชนปราศจากแหล่งน้ำเสียหรือน้ำขัง ไม่มีแหล่งเสื่อมโทรมหรือมีชุมชนแออัดและไม่มีเสียงดังจากร้านค้าอาหารหรือผับ ด้านเศรษฐกิจนั้นต้องการให้ประชาชนในชุมชนมีงานทำ ประชาชนในวัยแรงงานมีรายได้ และให้มีการลงทุนค้าขายในชุมชนให้มีมากขึ้น

ด้านสภาพทางกายภาพของชุมชนวัดเกิดต้องการให้ชุมชนมีความเป็นระเบียบในบริเวณชุมชนหรือตรอก/ซอย ให้มีพื้นที่สีเขียวสำหรับพักผ่อนหย่อนใจเพียงพอกับจำนวนประชาชนในชุมชน และให้มีแสงสว่างยามค่ำคืนครอบคลุมทั้งพื้นที่ของชุมชน

ด้านสภาพการจัดการภายในของชุมชนวัดเกิด ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต้องการให้มีกลุ่มสำหรับการพัฒนาหรือดูแลชุมชนอย่างเป็นระบบ ประชาชนชุมชนร่วมกันจัดกลุ่มต่าง ๆ เพื่อดูแลพื้นที่ และต้องการให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมกันพัฒนาชุมชน

โดยนัยแห่ง “เมืองน่าอยู่” ไม่ควรจะมีปัญหาด้านสาธารณสุขไปกั้นพื้นฐาน จนทำให้สถิติที่ต่อรับเกินกว่าครึ่งหนึ่ง ไม่พอใจในสิ่งที่มีในชุมชน ขณะเดียวกัน ความคิดเห็นของผู้วิจัยเห็นว่าความเป็นเมืองน่าอยู่ของวัดเกิดนั้นต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชน เพราะกลุ่มคนเหล่านี้จะทราบความต้องการของคนเป็นอย่างดี เมื่อวิเคราะห์ผลทั้งเสียงส่วนใหญ่และการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลดั้งเดิมในชุมชนหรือเป็นแกนนำสำคัญในชุมชนวัดเกิดทำให้ทราบว่าลักษณะของชุมชนตามที่ต้องการ

5.1.2 สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนวัดเกิด

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนวัดเกิดในด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจของชุมชน ด้านกายภาพ ด้านการจัดการภายในชุมชน ผลปรากฏว่าในชุมชนยังประสบปัญหาทางสังคมอยู่หลายประการ ได้แก่ ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหายาเสพติด ปัญหาเสียงดังรบกวน และปัญหาอาชญากรรม ส่วนปัญหาด้านเศรษฐกิจของชุมชนวัดเกิดที่พบก็คือประชาชนไม่มีงานทำเป็นจำนวนมาก ชุมชนกำลังประสบปัญหาต่างคนต่างอยู่ ขาดการพัฒนาหรือดูแลชุมชนอย่างเป็นระบบ และมีปัญหาขาดการจัดกลุ่มต่างๆ เพื่อช่วยกันดูแลพื้นที่

ปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาที่พบ ได้แก่ ถนนในย่านนี้โดยเฉพาะถนนเจริญราษฎร์ไม่มีทางเท้า แต่นักท่องเที่ยวยังต้องการที่จะเดินชมสถานที่ต่าง ๆ เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ก็พบว่า เป็นสิ่งอันตรายอย่างมาก หากลงไปเดินบนถนน ปัญหาเสียงดังซึ่งเกิดจากขูดยานและจากสถานบันเทิงต่างๆ ปัญหาขยะที่จะถูกทิ้งไม่เป็นที่เป็นทางโดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นสาธารณะจะไม่น่าดู ปัญหาน้ำท่วมขังและการระบายน้ำเสียของชุมชนยังไม่ดีพอ

สำหรับปัญหาทางด้านสังคม ประกอบด้วย ปัญหายาเสพติดในขณะนี้เห็นว่ามีจำนวนน้อยลง ไม่ใช่ปัญหารุนแรง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการปราบปรามของเจ้าหน้าที่ตำรวจและฝ่ายปกครองเมื่อครั้งรัฐบาลได้ทำสงครามกับยาเสพติด ขณะเดียวกันทางเทศบาลนครเชียงใหม่ก็ให้ความสนใจเข้ามาให้การสนับสนุนกิจกรรมแก่เยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงให้หันไปเล่นกีฬา เช่น เปตอง ปิงปอง ตะกร้อ เป็นต้น โดยใช้พื้นที่ลานวัดเป็นสถานที่เล่นกีฬา ซึ่งสมาชิกในชุมชนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะนอกจากจะได้มาเล่นกีฬาร่วมกันแล้ว ยังเป็นร่วมกันรื้อฟื้นหรือช่วยอนุรักษ์สภาพการใช้พื้นที่ร่วมกัน เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมกิจกรรมเพื่อความสามัคคีกันมากขึ้น ด้านการรับรู้ข่าวสาร มีมากขึ้นและสื่อต่าง ๆ ก็มีความหลากหลายยิ่งขึ้น แต่หากเป็นสื่อที่ใช้ในการประสานงานกันภายในชุมชนจะใช้การพิมพ์เอกสารแจกสมาชิกเป็นหลัก ด้านการสูญเสียศิลปวัตถุในชุมชน พบในกรณีของเจดีย์น้อยที่ขาดความให้ความสำคัญและขาดการดูแล ซึ่งอยู่ในบริเวณ

วัดเกตเก่า ส่งผลให้โบราณสถานดังกล่าวถูกบุกรุก และเสื่อมโทรมตามสภาพ ควรที่จะต้องมีการช่วยกันดูแล บูรณะให้อยู่ในสภาพที่ดีกว่านี้ เพื่อให้สามารถสืบทอดเรื่องราวสู่รุ่นลูกหลานต่อไป

ปัญหาอาชญากรรม ในอดีตมีอยู่บ้างแต่น้อยมาก ปัจจุบันมีมากขึ้นกว่าเดิม เป็นไปได้หรือไม่ว่าขณะนี้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดเกตไม่ใช้คนแต่ดั้งเดิมทั้งหมด ส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่อพยพเข้ามาเพื่อหางานทำมาค้าขาย หรือมาเพื่อการศึกษา

ปัญหาความแออัดของชุมชน มีเพียงบางจุดเท่านั้น เช่น ซอยชายูริ โดยในบริเวณดังกล่าวจะเป็นคนต่างถิ่นที่มาเช่าบ้านอยู่ แต่ก็มีมานานหลายปีแล้ว แต่ไม่ได้สร้างปัญหาอะไรให้กับสังคมมากนัก จะมีเพียงข้อสังเกตของผู้ให้สัมภาษณ์บางคนเห็นว่า การที่มีคนแปลกหน้าจำนวนมากขึ้นๆ นั้น ได้ส่งผลต่อความสัมพันธ์ในชุมชนลดลงได้ เพราะการที่เราไม่รู้จักกัน โอกาสที่จะเข้ามาพบปะพูดคุยกันก็น้อยลง ยิ่งหากผู้นำชุมชนไม่พยายามที่จะสร้างกิจกรรมเพื่อดึงผู้คนมาให้ทำกิจกรรมร่วมกันแล้ว ก็ยิ่งห่างไกลกันไปทุกที

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ มีน้อยแต่หากเทียบกับอดีตแล้วแตกต่างกันมาก แต่ก็มีการรวมตัวกันเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนโดยภาพรวม

ปัญหาด้านกายภาพ ได้แก่ ความไม่เป็นระเบียบของชุมชน พื้นที่สาธารณะมีน้อย ระบบการกำจัดของเสียยังไม่ดีพอ

ปัญหาการจราจรติดขัด จะพบได้ในชั่วโมงเร่งด่วนเพราะถนนกับแคบมาก และบริเวณนั้นก็ยังมีโรงเรียนขนาดใหญ่อยู่ถึง 3-4 โรงเรียน และโดยเฉพาะในช่วงที่มีเทศกาลต่าง ๆ เช่น ลอยกระทง จะมีรถติดค่อนข้างมาก

ปัญหาด้านการสาธารณสุข ซึ่งเป็นปัญหาสืบเนื่องมาจากน้ำขังแล้วมียุงซึ่งทำให้เกิดไข้เลือดออกกระบาดในพื้นที่ก็ได้ แต่ก็ได้มี อสม.เข้ามาช่วยทำหน้าที่ในการให้ความรู้แก่ประชาชนผู้อาศัยในชุมชนได้เข้าใจวิธีปฏิบัติและดูแลสุขภาพอนามัยด้วย

เมื่อได้ค้นพบปัญหาด้านต่าง ๆ อย่างมากมายแล้ว สาเหตุหลักของปัญหา น่าจะมาจากความเจริญเติบโตที่เป็นไปอย่างรวดเร็วของเชียงใหม่ ซึ่งนโยบายในการบริหารจัดการไม่สอดคล้องกัน เพราะเมื่อพิจารณาจาก carrying capacity ของเมืองแล้วจะเห็นว่าการจัดการเมืองตามไม่ทันจำนวนคนที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วแน่นอน โดยที่การเพิ่มของคนในบริเวณนั้นอาจจะมาจากการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาเพื่อการทำงานทำ เพื่อการท่องเที่ยว หรือเพื่อการศึกษาที่ตาม หน่วยงานของภาครัฐไม่ว่าจะเป็นส่วนกลางหรือส่วนท้องถิ่น ควรที่จะพิจารณาให้สัมพันธ์กันระหว่างนโยบายที่ส่งลงมากับกำกับดูแลติดตามก็ต้องเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เมื่ออนุมัติโครงการต่าง ๆ ไปแล้วก็ต้องส่งโครงการเพื่อติดตามดูแลให้สภาพทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมให้สามารถอยู่ได้ในสภาพที่ใกล้เคียงกับของเดิมให้มากที่สุด หากไม่เช่นนั้นแล้ว ร่องรอยทางวัฒนธรรมที่มีใน

อดีตจะไม่สามารถบอกเล่าให้ชนรุ่นหลังได้ทราบหรือเห็นภาพต่าง ๆ ได้เลย พื้นที่หรืออาคารบ้านเรือนส่วนใดที่ต้องอนุรักษ์ไว้ หน่วยงานต้องยื่นมือเข้าไปดูแลทันที ยกตัวอย่างเช่น ตอนที่ผู้วิจัยลงพื้นที่ช่วงแรก ๆ (ประมาณปี 2546) ได้ไปพบเห็นบ้านไม้สักโบราณขนาดใหญ่ บริเวณโรงพยาบาลจินดาสิงหนทร สวยงามมาก แต่ขณะนี้ปี 2549-2550 เข้าไปพบว่าบ้านนั้นถูกเปลี่ยนสภาพไปแล้ว ทำเป็นที่พักอาศัย และสปา โดยไม่เหลือเค้าโครงเดิมไว้เลย นอกจากนี้ยังมีบ้านไม้สักหลังใหญ่และเก่าแก่อีกหลังหนึ่งที่เบนนิवास 337 เสา ยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์มาก และมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ทำไม? ไม่ช่วยกันรักษาไว้ ปี 2550 ได้ข่าวว่าเจ้าของได้ขายไปแล้ว ซึ่งก็ถือว่าได้ขายประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของบ้านหลังนั้น และประวัติศาสตร์ของชุมชนไปด้วยเช่นกัน

5.1.3 การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนวัดเกต

ในเรื่องของการให้ความช่วยเหลือด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนจากหน่วยงานต่าง ๆ นั้นชุมชนได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก ดังเช่นเทศบาลนครเชียงใหม่ค่อนข้างน้อยหรือมีลักษณะไม่แน่นอน จะมีเพียงการเข้ามาช่วยเหลือเกี่ยวกับการจัดทำแผนจัดการสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชนและการณรงค์ให้ชุมชนร่วมกันทำกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะมีน้อยกว่ากิจกรรมอื่น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของการสัมภาษณ์ที่ว่าสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตค่อนข้างมาก จากความสัมพันธ์ซึ่งเคยมีต่อกันในอดีตกลับกลายเป็นเห็นห่างต่างคนต่างอยู่ ขาดความระมัดระวังไม่ให้เกิดปัญหาในชุมชน แต่ในขณะที่เดียวกันกลับหลงกระแสการพัฒนาในลักษณะมุ่งเน้นความทันสมัย ต้องมีตึกใหญ่สมัยใหม่รูปแบบตะวันตก รับประทานอาหารขยะนอกบ้าน ใช้มือถือ และไม่ต้องการเข้าไปยุ่งกับเรื่องของสังคม เรื่องของชุมชน มุ่งทำงานเพื่อตนเองและครอบครัวเพียงอย่างเดียวความรู้สึกของคนกลุ่มนี้เกิดขึ้นก็เนื่องจากเห็นว่าถ้าเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับชุมชนเท่าใดก็จะสร้างปัญหาย้อนกลับมายังครอบครัวและตนเองจนกลายเป็นความยุ่งยาก ขาดความสงบสุข

การเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาของชุมชน ในขั้นตอนของการลงมือปฏิบัตินั้นเห็นได้ในหลายกิจกรรมที่ชุมชนได้ลงมือปฏิบัติและได้ผลดี ตัวอย่างเช่น

- ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและการสืบทอดเรื่องราว ผ่านพิพิธภัณฑ์วัดเกตการาม โดยมีคณะกรรมการวัดที่ทำหน้าที่คอยบริหารจัดการ รวมถึงทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจมาโดยตลอด และหากมีผู้สนใจบริจาคสิ่งของเพื่อนำมาไว้ที่พิพิธภัณฑ์ คณะกรรมการจะเป็นผู้ดำเนินการเรื่องทะเบียนของดังกล่าวอย่างเป็นระบบ รวมถึงเรื่องการสูญเสียศิลปวัตถุเก่าแก่ ได้ร่วมกันณรงค์ให้ชุมชนเห็นความสำคัญในเรื่องของการอนุรักษ์ให้มากขึ้น

- ด้านปัญหาขาดทางเดินเท้า เนื่องจากสภาพถนนที่คับแคบ หากทำทางเดินเท้าผิวจราจรที่มีก็จะยิ่งแคบลงไปอีก ฉะนั้นผู้ใช้นถนนคงต้องให้ความระมัดระวังยิ่งขึ้น หากเป็นไปได้ควรที่จะให้มีสัญญาณบอกไว้ด้วย

- ด้านการจัดการน้ำท่วมขัง ได้ทำการประสานงานไปยังเทศบาลนครเชียงใหม่ เพื่อแก้ปัญหา อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) มาให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันปัญหาสาธารณสุข แจกยาฆ่าหนู ทรายอะเบท ถุงดำ น้ำยาอีเอ็ม เพื่อนำไปดูแลรักษาความสะอาดบ้านเรือน เป็นต้น

- ด้านการจัดการเรื่องความแออัดของชุมชน ได้ให้ข้อมูลข่าวสารหรือความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในชุมชน และดึงให้กลุ่มคนเหล่านั้นเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนให้มากขึ้น รวมถึงการดูแลรักษาความสะอาดของพื้นที่ให้ดีที่สุด

- ด้านการจัดการเรื่องการเพิ่มขึ้นของธุรกิจบริการ และทำให้เกิดเสียงดัง ที่เพิ่มมากขึ้นและส่งเสียงดังรำคาญ ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนได้รวมตัวกันไปร้องเรียนยังหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ ร้องเรียนกับสื่อสารมวลชนมาทำข่าว หรือการพากันไปพบเจ้าของสถานบริการแห่งนั้นๆ และขอความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา

- ด้านการจัดการขยะ ใช้ถุงดำและรับบริการจากเทศบาลฯ โดยกำหนดจุดที่ต้องนำถุงดำมาวาง วันที่ต้องนำถุงขยะมาวาง และเสียค่าใช้จ่ายประจำเดือน รวมถึงการรณรงค์ในการคัดแยกขยะ จัดโครงการธนาคารขยะร่วมกับหมู่บ้านอื่น ๆ

- ด้านความไม่ระเบียบระเบียบของป้ายโฆษณาและสายไฟฟ้า ได้แจ้งให้เทศบาลมาดำเนินการ และขอให้ใช้ระเบียบที่แตกต่างจากที่แห่งอื่น เพราะความเป็นเมืองน่าอยู่ก็ควรที่จะมีเกณฑ์เมืองน่าอยู่มาใช้ด้วย

ขั้นตอนการตัดสินใจ ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าไปมีส่วนร่วม แต่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในลักษณะอื่น ได้แก่ การเข้าร่วมประชุมเพื่อค้นหาปัญหาและสาเหตุปัญหาสิ่งแวดล้อม อาทิ ปัญหาขยะและ ของเสีย การจัดการพื้นที่สาธารณะ และปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งในขณะที่เข้าร่วมประชุม ได้มีการแสดงความคิดเห็นระหว่างการเข้าร่วมประชุม รวมถึงการเสนอแนะกิจกรรมเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ขั้นตอนการรับประโยชน์ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับประโยชน์จากการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนเลย จะมีบ้างก็ในเรื่องของการรับข้อมูลข่าวสารและความรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบ้างเป็นบางครั้ง

ขั้นตอนการติดตามและประเมินผล ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนดังกล่าว จะมีเพียงบางส่วนที่ได้เข้าไปร่วมในการติดตามการจัดสรรงบประมาณ

ให้กับกิจกรรมของชุมชนบ้าง หรือการเข้าไปติดตามการทำงานของกรรมการว่าดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่

จากการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมในการเข้าไปแก้ไขปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนซึ่งมีในระดับน้อยถึงไม่เคยเข้าร่วมเลยนั้น ซึ่งมีปัจจัยหลายประการที่มีอิทธิพลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน คือความสามัคคีที่เกิดขึ้นในชุมชน ผู้นำต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ผู้นำยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ความศรัทธาและความเชื่อถือที่มีต่อวัดและสถานที่จัดกิจกรรม ลักษณะการเข้าร่วมควรเป็นไปในลักษณะที่เป็นไปอย่างอิสระ ไม่มีการบังคับโดยบุคคลอื่น รวมถึงความศรัทธาต่อเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ และวิธีการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ส่วนผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน พบว่า - ปัจจัยด้านเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะของเทศบาล ในประเด็นเกี่ยวกับการสนับสนุนด้านบุคลากร งบประมาณ รวมถึงหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกอย่างสม่ำเสมอ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทย สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

- ปัจจัยด้านชุมชน โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับการสร้างความสามัคคีที่เกิดขึ้นในชุมชน ผู้นำชุมชนต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ การพยายามส่งข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมตลอดจนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมให้แก่ประชาชน

- ปัจจัยด้านความศรัทธาและความเชื่อถือ โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับความศรัทธาต่อวัดและสถานที่ร่วมกิจกรรม ความศรัทธาต่อบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรม การรื้อฟื้นและร่วมกันรักษาวัฒนธรรมของท้องถิ่น และการมีโอกาสดำเนินการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม

5.2 อภิปรายผล

ผลการวิจัย การจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ตามโครงการเชียงใหม่เมืองน่าอยู่ พบประเด็นที่น่าสนใจและสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

5.2.1 ลักษณะเมืองน่าอยู่ตามความคิดเห็นของชุมชน

จากผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นเมืองน่าอยู่ของชุมชนวัดเกต นั้นโดยภาพรวมแล้วก็ถือว่าค่อนข้างน่าอยู่ แต่ก็ยังมีปัญหาอยู่บ้างหลายประการ อย่างเช่นปัญหาทางสังคม ได้แก่ ปัญหาการจราจรติดขัดในถนนบางสายอาจสืบเนื่องมาจากถนนหรือซอยมีขนาดค่อนข้างแคบ หรือแม้แต่นถนนสายหลักของชุมชนก็มีความคับแคบเช่นกัน ส่งผลให้ในช่วงเวลา

เร่งด่วนช่วงเช้าและช่วงเย็น รถจะติดมาก เพราะในบริเวณใกล้เคียงมีโรงเรียนขนาดใหญ่ตั้งอยู่ ทั้งโรงเรียนปรีณัฐร้อยัลวิทยาลัย โรงเรียนคาราวีวิทยาลัย โรงเรียนวัดเชตุพน โรงเรียนเทศบาลวัดเกตุการาม โรงพยาบาลแมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ (แมคคอร์มิค) หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรวจจราจรเชียงใหม่ ตระหนักถึงปัญหาร่วมกันก็ควรที่จะส่งตำรวจจราจรมาคอยให้บริการแก่ประชาชนในช่วงเวลาเร่งด่วน หรือในช่วงที่มีเทศกาลสำคัญๆ ที่จะต้องใช้บริเวณนี้ หรืออาจขอความร่วมมือจากอาสาสมัครประจำชุมชนให้คอยช่วยเหลือในพื้นที่ของตนเองก็ได้ แต่ขอให้ประสานงานกัน ในส่วนของปัญหาเสาพาดไฟ ในช่วงที่มีการปราบปรามของรัฐบาลอย่างเข้มงวด ทำให้ปริมาณเสาพาดไฟในพื้นที่มีน้อย แต่ในขณะนี้ก็ควรที่จะต้องขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชน หรือฝ่ายดูแลความปลอดภัยและสวัสดิภาพของชุมชน ให้สอดส่องดูแลให้ทั่วถึง หากมีปัญหาในขั้นที่ไม่สามารถดำเนินการเองได้ ก็ขอให้แจ้งผู้นำชุมชนเพื่อประสานงานแก้ไข ไปยังทางเทศบาลหรือตำรวจเพื่อดำเนินการต่อไป ปัญหาเสียงดังรบกวน จะเป็นเสียงดังรบกวนจากยวดยานที่ขับขีและจากร้านอาหารหรือสถานบริการ ยังมีให้เห็นอยู่เสมอๆ ส่วนปัญหาด้านเศรษฐกิจของชุมชนวัดเกตที่พบก็คือประชาชนไม่มีงานทำ สภาพของชุมชนที่เป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ ขาดการพัฒนาหรือดูแลชุมชนอย่างเป็นระบบ และมีปัญหาขาดการจัดกลุ่มต่างๆ เพื่อช่วยกันดูแลพื้นที่ ซึ่งสมาชิกในชุมชนได้มีความเห็นสอดคล้องกันว่าต้องการให้ชุมชนปราศจากแหล่งน้ำเสียหรือน้ำขัง ไม่มีแหล่งเสื่อมโทรมหรือมีชุมชนแออัดและไม่มีเสียงดังจากร้านค้าอาหารหรือคัฟ ด้านเศรษฐกิจนั้นต้องการให้ประชาชนในชุมชนมีงานทำ ประชาชนในวัยแรงงานมีรายได้ และให้มีการลงทุนค้าขายในชุมชนให้มามากขึ้น เมื่อพิจารณาแล้วก็จะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของเมืองน่าอยู่ขององค์การอนามัยโลก และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ว่าโดยนัยแห่ง “เมืองน่าอยู่” ไม่ควรจะมีปัญหาด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการบ้านช่องขนาดใหญ่โตเต็มไปหมด แต่ชุมชนที่อยู่อาศัยต้องการความสงบสุขมากกว่า

จากแนวคิดทฤษฎีเมืองน่าอยู่นั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชุมชนวัดเกตจนเป็นชุมชนน่าอยู่ได้อย่างไร

ตามหลักการของเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่นั้นจะต้องให้ทุกฝ่ายร่วมมือกันให้ความใส่ใจในพื้นที่ของตนเองให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการตั้งกรรมการขึ้นมาช่วยกันดูแลในแต่ละด้าน เช่น ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ช่วยกันสอดส่องดูแลเรื่องปัญหาเสาพาดไฟ และปัญหาอาชญากรรมที่อาจจะมีฝ่ายดูแลโบราณสถานที่อยู่ในชุมชนในอยู่สภาพที่ติดลวด คอยติดตามเรื่องขยะ น้ำเสีย สายไฟฟ้า ป้ายโฆษณา พื้นที่สาธารณะรกร้างว่างเปล่า หรือบริเวณทางเท้าริมน้ำให้อยู่ในสภาพที่ดี จัดให้มีศูนย์กลางที่จะให้บริการข้อมูลข่าวสาร รวมถึงความช่วยเหลือ

อื่น ๆ เพราะคิดว่าคนในชุมชนวัดเกิดมีจิตใจที่ติงาม พร้อมทั้งจะเผื่อแผ่อยู่แล้ว แต่ขอให้มีการบริหารจัดการที่ดีก็จะทำให้ทุกอย่างดีขึ้น

5.2.2 สภาพและปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ความพร้อมของชุมชนที่จะออกมาร่วมกันปฏิบัติ ณ ขณะนี้ยังไม่มีความพร้อมเพียงพอที่จะร่วมกันปฏิบัติในงานหรือโครงการขนาดใหญ่ หากเป็นงานเล็กๆ ที่ใช้คนร่วมกันเพียงไม่กี่คน จะมีคนกลุ่มหนึ่งที่พร้อมจะร่วมกันทำอยู่แล้ว ฉะนั้น สิ่งนี้ต้องอาศัยผู้นำไม่ว่าจะเป็นผู้นำที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ตาม ที่จะเข้ามาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือกันต่อไปได้ อาจจะกระทำในรูปแบบของคณะกรรมการชุมชน และแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบก็ได้ เช่น การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มนักเรียนนักศึกษา กลุ่มผู้ประกอบการค้าอาหาร หรือกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเชิงวัฒนธรรม หรือกลุ่มอื่นที่มีอยู่ในชุมชน อาจตั้งกองทุนรับซื้อขยะรีไซเคิลในชุมชน และดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ร่วมกันการปฏิบัติ และแม้กระทั่งร่วมกันติดตามและประเมินผล แต่ก่อนที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ดุสิต เวชกิจ และคณะ (2546) ได้ขอให้พิจารณาถึงลักษณะความแตกต่างของประชากร ไม่ว่าจะเป็นเพศ อายุ สถานที่พักอาศัย ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ การได้รับข้อมูลข่าวสาร เพราะหากลักษณะทางประชากรที่แตกต่างกันก็อาจต้องใช้วิธีการที่แตกต่างกัน

ในฐานะที่ชุมชนวัดเกิดเป็นชุมชนที่เก่าแก่ ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ที่มีการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจภายในชุมชน ดังนั้นหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบเกี่ยวกับโบราณสถานหรือชุมชนเองจะต้องให้ความสำคัญเพื่อประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้ประชาชนรับรู้ถึงประวัติศาสตร์ของชุมชน เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้ชุมชนได้มีจิตสำนึกในเรื่องของความเป็นชุมชนโบราณ และต้องมีส่วนช่วยกันดูแลรักษา เผยแพร่ให้แก่ชนรุ่นหลังต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของอนุกุล ศิริพันธุ์ (2542) สำหรับการดูแลรักษานั้น จะอาศัยเพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ดำเนินการคงจะไม่ได้ ต้องร่วมกันทำหลายฝ่าย ดังความคิดเห็นของ อุดร วงษ์ทับทิม (2541) ที่ว่าการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองเชียงใหม่อย่างยั่งยืนเป็นนครนิเวศนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือกันแบบพหุภาคีคือความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนที่จะเข้ามาสนับสนุนการพัฒนาบนฐานของชุมชนเพื่อให้ก้าวไปสู่การมีเครือข่ายทางสังคมที่ดี ต้องเข้ามาจับบทบาทอย่างสำคัญในการปกครองและการบริหารจัดการแบบธรรมรัฐ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และประชาธิปไตยโดยตรงหรือการบริหารในแนวระนาบ ซึ่งมีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ในทางปฏิบัติประชาชนทั่วไปล้วนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนเมือง สร้างความเข้มแข็ง

ให้แก่องค์กรคณะกรรมการชุมชนเมืองและเครือข่ายชุมชนเมืองเพื่อก้าวไปสู่การก่อตั้งประชาคมเมืองเชียงใหม่ รวมถึงการให้คุณค่าด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมชุมชนให้มากขึ้น

5.2.3 การมีส่วนร่วมและปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในขณะนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการร่วมมือกันทำกิจกรรมบางกิจกรรมเท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาจากบุคลากรที่ทรงคุณค่าหลายท่านที่อยู่ในชุมชน มีเรื่องราว หรือแนวคิดที่เป็นประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาแนวใหม่ คือเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย จึงมีความเห็นว่าทำอย่างไรที่จะดึงบุคคลเหล่านั้นได้มาร่วมกันคิด วางแผน ตัดสินใจที่จะร่วมกันทำสิ่งดีๆ ให้เกิดแก่ชุมชนของเราให้ดีขึ้น โดยไม่คิดเล็กคิดน้อยกัน แต่การที่เราจะดึงใครเข้ามาร่วมกิจกรรมที่เราจัดขึ้นนั้น ดุสิต เวชกิจ และคณะ (2546) ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า ต้องพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ ด้วย อย่างเช่น ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ เพศ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม รวมถึงปัจจัยทางการสื่อสาร ได้แก่ การติดต่อสื่อสารทั้งการสื่อสารมวลชนและบุคคล นอกจากนี้แล้ว นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้อย่างน่าสนใจอย่างยิ่งว่า นอกจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องแล้วยังมีเงื่อนไขของการเข้าไปมีส่วนร่วมอีกอย่างน้อย 3 ประการ คือผู้ที่เข้าร่วมต้องมีอิสระที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม ความสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม และคนนั้นต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม เพราะหากไม่เช่นนั้นแล้วอาจส่งผลให้การเข้าร่วมนั้นไม่บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ถอนตัวกลางคัน

สรุป เมื่อได้อภิปรายผลทั้ง 3 ส่วนคือ ในบริบทของเมืองนำอยู่ตามความคิดเห็นของชุมชน สภาพและปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน และการมีส่วนร่วมพร้อมทั้งปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการ สามารถสรุปได้ว่าทั้ง 3 ส่วนที่พบมีความสอดคล้องกับสิ่งที่เป็นอย่างจริงเพียงบางส่วน อีกทั้งสิ่งที่สอดคล้องนั้นใช้ความต้องการที่แท้จริงของชุมชนวัดเขต ทั้งนี้มีพื้นฐานทางสังคมแบบอิงอาศัยที่ยึดติดกับสภาพที่วัฒนธรรมและความศรัทธา ในทางตรงกันข้ามสิ่งที่พยายามจะผลักดันให้ชุมชนวัดเขตเป็นชุมชนนำอยู่กลับไม่ได้เน้นส่งเสริมในสิ่งที่เป็นอย่างจริง จึงทำให้บริบทเดิมยิ่งเพิ่มความขัดแย้งกับสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามจากรัฐที่จะเสริม สิ่งใหม่ๆ เข้าไปในชุมชนก็ดูเหมือนยิ่งเพิ่มความขัดแย้งมากขึ้นไปอีก แท้จริงแล้วทั้งทฤษฎีและแนวคิดเมืองนำอยู่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชุมชนวัดเขตได้อย่างเหมาะสม หากกระบวนการในการปฏิบัติสามารถใช้ให้ถูกต้องอย่างไม่รีบเร่ง โดยให้ชุมชนปรับฐานความคิดอย่างอิสระ จนส่วนใหญ่มีความสนใจ แนวคิดเมืองนำอยู่ก็จะสัมฤทธิ์ผลอย่างยั่งยืน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 เนื่องจากวิธีการหรือขั้นตอนในการดำเนินงานของแต่ละปัญหาที่มีความแตกต่างกัน ดังนั้นเพื่อให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง จึงเสนอให้แยกศึกษาปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในแต่ละประเด็น เช่น ด้านการจัดการขยะ น้ำเสีย หรือด้านศิลปกรรม

5.3.2 การขยายตัวของเมืองเชียงใหม่ถือว่าเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดลักษณะของเอกนคร ควรจัดให้มีการกระจายตัวในทางพื้นที่ (Spatial Distribution) ของชุมชนต่างๆ ให้เท่าเทียมและมีความสมดุลกัน

5.3.3 แผนพัฒนาระยะยาว 15 ปีของเทศบาลนครเชียงใหม่ที่กำหนดไว้ ควรต้องมีการประเมินผลโครงการที่ได้ดำเนินการมาแล้ว ก่อนที่จะปล่อยให้มีการดำเนินการต่อและเสียงบประมาณมากกว่าที่เป็นอยู่

5.3.4 เทศบาลควรให้ความสำคัญกับศูนย์กลางหรือผู้นำตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นในพื้นที่ให้มากกว่าเดิม เพราะจะเป็นสิ่งที่สมาชิกในชุมชนหรือชาวบ้านคุ้นเคยมากกว่า เช่น วัด หรือบุคคลที่เป็นที่นับถือของชาวบ้าน เหตุผลก็คือความศรัทธาที่มีส่วนตัว สิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมของชุมชนด้วย

5.3.5 ควรเพิ่มศักยภาพของท้องถิ่นให้สามารถเข้าไปจัดการปัญหาของเมืองร่วมมือกับชุมชน และองค์กรในชุมชน (Community-Based Organization : CBOs) เพื่อช่วยกันแก้ไขเงื่อนไขที่สร้างปัญหาในการดำรงชีพของประชาชนให้มากขึ้น

5.3.6 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องทำความเข้าใจร่วมกันว่าชุมชนแห่งนี้ เป็นชุมชนนำอยู่ ดังนั้นการบังคับใช้กฎหมายหรือหลักเกณฑ์ที่นำมาใช้ต้องเป็นสิ่งที่สอดคล้องกัน เพื่อให้สามารถรักษาภาพเหล่านี้ไปสู่คนรุ่นหลังได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved